

Рудич С. Ф.

ШВЕЙЦАРІЯ: ФЕДЕРАЛІЗМ, БАГАТОМОВНІСТЬ, ЕТНІЧНА ТА КУЛЬТУРНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ

У статті досліджується політична система типової федеративної держави Європи, аналізуються правові засади запровадження багатомовності, способи розвитку та збереження в швейцарському суспільстві етнічної, мовної та конфесіональної різноманітності.

Ключові слова: кантон, федеративний устрій, багатомовність, політична спільнота.

Serhiy Rudych: Suisse Confederation: federalism, multilingualism, ethnic and cultural diversity. The present article deals with the political system of typical federal European state, legal base for providing multilingualism, the development and maintaining in Suisse society ethnic, language and confessional diversity are investigated.

Key words: canton, federal structure, multilingualism, political community.

Сучасні тенденції державотворення зумовлюються, з одного боку, інтенсифікацією процесів глобалізації під впливом досягнень науково-технічного прогресу, с другого – прагненням держав до збереження культурної та національної ідентичності. Тобто, поряд з уніфікацією принципів державотворення актуальним залишається бажання будь-якого етносу зберегти історичну спадщину, національну та регіональну самобутність.

Федералізм в Європі є органічною складовою європейської культури, зумовлюється як її єдністю, так і різноманітністю. І Швейцарія в цьому контексті (поряд з Німеччиною, Австрією або Бельгією) є класичним прикладом багатонаціональної федеративної держави. Нарівні з системою прямої демократії, що надає громадянам змогу безпосередньої участі у вирішенні держаних справ шляхом виборів та регулярно здійснюваних народних референдумів з найважливіших питань життя країни, принцип федералізму є одним з наріжних каменів політичного устрою Швейцарської Конфедерації, унікальною формою державного устрою, що дає змогу зберегти єдність та забезпечити процвітання цієї багатонаціональної країни.

Федералізм: Історично федеральна держава Швейцарія виникла з конгломерату незалежних стародавніх середньовічних держав, які протягом довгого історичного періоду були пов'язані між собою політично. Цей процес тривав майже чотири століття: від укладення першого оборонного союзу 1091 року і до прийняття першої конституції.

Це невелика за розмірами держава в Центральній Європі з територією 41,3 тис. кв. км та населенням 7,954,662 чоловік. На півночі вона межує з Німеччиною (довжина кордону – 334 км), на заході – з Францією (довжина кордону – 573 км), на півдні – з Італією (довжина кордону – 740 км), на сході – з Австрією (довжина кордону 164 км) і Ліхтенштейном (довжина кордону – 41 км). Північний кордон частково проходить по Боденському озеру і Рейну, який починається в центрі Швейцарських Альп і утворює частину східного кордону. Західний кордон проходить горами Юра, південний – італійськими Альпами і Женевським озером. С точки зору

культурного різноманіття, Швейцарія складається з 17 німецькомовних кантонів, чотирьох франкомовних кантонів і одного італомовного. Три кантони мають дві мови: німецьку та французьку і один – три мови: німецьку ретороманську та італійську.

Нині Швейцарія відома в Україні і в світі як високо-розвинена індустриальна країна з величезним накопиченим досвідом ринкової економіки, як один з головних фінансових і банківських експортерів капіталу. В управлінні швейцарських банків перебуває близько третини всіх світових активів (в грошах та цінних паперах). Це країна з обсягом ВВП, що постійно зростає (близько 590 млрд франків у 2011 році), позитивними торговельним та платіжним балансами і відсутньою зовнішньою заборгованістю. Країна посідає 15-те місце в світі за обсягами зовнішньої торгівлі, та 7-ме за обсягами закордонних інвестицій.

Поєднання культурних особливостей представників різних народів спричинило виникнення не «культурної», а «політичної» спільноти, тобто суспільства, де громадяни рівні в своїх правах і де не йдеться про взаємне проникнення культур та стандартизацію шляхом централізованого регулювання у цій сфері. Така багатогалузева політична різноманітність знайшла своє відображення і була закріплена в конституції у вигляді двох принципів: автономії кантонів та «нецентралізації». Це, в свою чергу, зумовило довгий період існування Швейцарії від середньовіччя і до середини 19 століття як «союзу» або ліги «незалежних» держав, по суті – конфедерації. Цей термін і дотепер зберігся в офіційній назві держави як данина традиції, історії власного становлення, вживається як синонім назви «Швейцарія». В останній редакції федеральної конституції від 18.12.1998 року закріплені принципи політичної організації держави: верховенство права та незалежність, соціальна орієнтованість, субсидіарність, пряма демократія та федералізм» [1].

Політичні інститути Швейцарії з притаманним їм розподілом завдань між трьома рівнями (громади, кантони, федеральний центр) глибоко вкорінені в свідомості швейцарських громадян. Ба більше, в період глобалізації,

орієнтовані на безпосередні потреби громадян структури федералістичного плану видаються потрібними як ніколи.

Набувши самостійності задовго до виникнення сучасної держави, кантони продовжують залишатися своєрідними державними утвореннями з притаманними їм інститутами влади: кожен з них має свою конституцію, парламент, уряд, поліцію, судочинство і т. ін. Кантони прагнуть, наскільки це можливо, зберегти свій суверенітет і самобутність, делегувавши федеральній владі повноваження лише в тих сферах, де це викликано об'єктивною політико-економічною доцільністю [2].

Завдяки своїй незалежності кантони мали змогу розвинути власну ідентичність як держав з власними культурними та правовими традиціями і, хоча згодом стали такою частиною федерації, зберегли плюралістичну різноманітність та незалежність своїх юридичних систем. В цьому контексті показовим прикладом може слугувати кантон Цюрих, який з 13-го сторіччя зберігає сильні демократичні традиції та має серйозний вплив на процес прийняття рішень у федеральному парламенті та навіть у федеральному уряді. Ця демократична традиція відображена в діючій конституції кантону: Цюрих має значно більше демократичних прямих інститутів та прав порівняно з іншими швейцарськими кантонами [3].

Відповідно до статті 3 федеральної конституції кантони є суверенними тією мірою, в якій їхній суверенітет не обмежується цим документом. Кантони, по суті, є державами у складі федерації з певними обмеженнями, проте із самостійними внутрішніми та зовнішніми зобов'язаннями так само, як у суверенних держав.

Щоби відповідати статусу держави, кантони повинні мати свою територію, суверенітет та свій народ. Всі ці ознаки притаманні сучасним швейцарським кантонам: кожен з них має свою територію і кордони кантону захищаються федеральним урядом. У межах своєї території кантональна влада виконує закони на рівні державної влади: вона має політичну владу та відповідає за дотримання громадського порядку. Суперечки з приводу точного проведення кордонів між кантонами вирішуються

відповідно до міжнародних норм. Кожний швейцарський громадянин одночасно і, перш за все, є громадянином свого кантону і навіть громади.

Кальвінівська ідея релігійної держави під орудою класу священиків суттєво вплинула на формування сучасного політичного устрою кантону Женева. Загалом, на цивільні правові норми франкомовної частини Швейцарії суттєво вплинув «Кодекс Наполеона». Водночас у законодавстві німецькомовних кантонів можна знайти аналогії з цивільними кодексами Австрії або Німеччини, з якими ці кантони мають спільні кордони.

Завдяки незалежності від графів, лордів та імператорів, маленькі та традиційно демократичні державні утворення Швейцарії мали змогу розвиватися незалежним чином, створюючи кожен свою власну оригінальну ідентичність, весь цей час відчуваючи на собі тиск монархічного та абсолютистського європейського оточення. І дотепер ці середньовічні держави змогли зберегти себе і цілком гідно зустріти виклики сучасного технологічного суспільства. На думку відомого швейцарського правника Т. Фляйнера, кантони лише тому змогли зберегти свою ідентичність, що вони: прийняли власні конституції та мали змогу формувати автономні демократичні інститути та законодавчо забезпечувати права громадян, створили свої власні системи судочинства, процесуальні кодекси, самостійно вирішували питання взаємодії церкви та держави, а також відокремлення церкви від держави та світського життя, надали своїм округам та муніципалітетам автономної юрисдикції відповідно до культурних та автономних потреб та традицій, забезпечивши таким чином свою фактичну незалежність [4].

Як і більшість федеративних держав, Швейцарія має двопалатний парламент, що складається з нижньої палати – Національної Ради (200 депутатів) та верхньої – Ради Кантонів (46 депутатів), які мають рівні права. Члени Національної Ради (1 депутат на 34 000 жителів) обираються на пропорційній основі шляхом таємного голосування терміном на 4 роки. Депутати Ради Кантонів (по 2 від кантону та по 1 від напівкантону) обираються

відповідно до кантонального законодавства (у більшості кантонів за мажоритарною системою).

Можливість утворювати фракцію за рішенням п'яти членів однієї палати дає змогу забезпечити в парламенті справедливе і недискримінаційне представництво як за політичними вподобаннями, так і за різноманітними інтересами окремих суспільних груп. Така система представництва справедливо дає підстави швейцарським юристам вбачати в своєму парламенті копії сенату та конгресу США – країни, з якою Конфедерацію об'єднують спільна історія становлення фінансової та банківської системи, прихильність до західних цінностей та спільні погляди на ведення бізнесу.

Якщо структура швейцарського парламенту є звичайною для держави з федеральним устроєм, то її уряд – це одна з тих родзинок, які рельєфно вирізняють конфедерацію з-поміж інших країн. Роль виконавчої гілки влади суттєво зросла під час Другої світової війни, коли вона централізовано перебрала на себе такі сфери, як міський транспорт, судноплавство, водопостачання та авіаційне сполучення. Водночас передбачений конституцією механізм «прямої демократії», тобто необхідність винесення на всенародний референдум будь-якої ініціативи федерального уряду, призводив до того, що або ліві, або праві федеральні радники (міністри) були змушені подавати у відставку через провал чергової їхньої пропозиції на референдумі. З метою запобігти перманентній урядовій кризі та уможливити прийняття виважених політичних рішень на федеральному рівні домовилися про формування на пропорційній основі уряду, до якого входили б по два представники від соціал-демократів, християнських демократів, лібералів та один представник – від народної партії. Такий право-ліво-центристський уряд, утворений за «магічною формулою», налічував сім федеральних радників (до 1998 р. – лише чоловічої статі) і приблизно відповідав розкладу у парламенті. Уряд успішно проіснував майже 44 роки, а за результатами парламентських виборів 2003 року в ньому було надано місце ще одному «народникові» за рахунок християнських демократів, внаслідок чого уряд суттєво «поправішав» [5].

За конституцією Федеральна Рада (уряд) є вищим розпорядчим та виконавчим органом, що обирається Федеральними Зборами. Президент обирається серед федеральних радників строком на 1 рік і очолює уряд.

Повноваження федерації стосовно своїх суб'єктів згідно з конституцією є такими:

- федеральний центр виступає гарантом суверенітету та територіальної цілісності кантонів, прав народу та конституційних прав громадян;
- надає гарантії кантональним конституціям;
- має виняткове право оголошувати війну та укладати мирні договори, а також укладати угоди міжнародного характеру, зокрема митні та торговельні;
- врегульовує суперечки між кантонами;
- має широкі повноваження в сфері оборони та організації збройних сил;
- має широкі повноваження в сфері економіки, організації громадських робіт, використанні природних ресурсів, боротьби з епідеміями та епізоотіями [6].

При цьому слід зазначити, що, наприклад, у міжнародній сфері кантони також можуть укладати договори з господарчих питань, прикордонних відносин та внутрішніх справ, якщо вони не суперечать інтересам федерації та не порушують права інших кантонів.

Досить широкі повноваження надаються кантонам також у сфері оборони та облаштування своїх збройних сил, що пояснюється в першу чергу відсутністю необхідності тримати велику армію внаслідок геополітичного становища, географічного розташування та нейтрального статусу країни. Отже, федеральну армію складають військові з'єднання кантонів, а також усі військовозобов'язані громадяни, що не належать цим з'єднанням. Виняткове право розпоряджатися збройними силами в цілому належить федерації, яка має право в разі небезпеки для країни залучати для оборони додаткові людські, матеріальні ресурси кантонів та використовувати їхню інфраструктуру за відповідну винагороду чи відшкодування, які передбачені конституцією.

У сфері економіки федеральний уряд вживає заходів, що сприяють підвищенню добробуту громадян, видає акти, що регулюють питання торгівлі, промисловості, залізничного та водного транспорту, митниці. Конфедерація регулює також обіг зброї, боеприпасів та вибухових речовин, здійснює випуск та емісію грошових знаків, регулює обіг та встановлює курс іноземної валюти.

Найвищим федеральним судовим органом є Федеральний Верховний Суд. Обираючи його суддів, Федеральний парламент забезпечує представництво в суді всіх офіційних мов держави. До складу федерального суду входять 26–28 суддів і 11–13 присяжних, що засідають в окремих приміщеннях залежно від характеру розглянутої справи. Члени суду обираються федеральними зборами терміном до шести років. За згодою Федерального парламенту кантони можуть передавати розгляд спорів у галузі адміністративного права кантонів до юрисдикції Федерального Верховного Суду.

Чотири мови: три культурні середовища З погляду мовно-культурного різноманіття, Швейцарія складається з 17 німецькомовних кантонів, чотирьох франкомовних і одного італомовного. Три кантони мають дві мови: німецьку та французьку і один – три мови: німецьку, ретороманську та італійську.

В історичному аспекті Швейцарія походить від кількох різних, незалежних та дуже несхожих між собою спільнот, які за своєю структурою були колись сільськими громадами, маленькими демократичними державами, аристократичними чи економічними олігархіями. Ці невеличкі спільноти поступово втрачали зв'язки і, врешті-решт, зовсім відокремились від великих сусідніх імперій чи держав. Таким чином, вони не були втягнуті в процес формування держав Західної Європи XVIII та XIX століть, а навпаки, змогли сформувати свою власну систему урядування та об'єднатися в державу, що складається з незалежних кантонів, тобто з дуже несхожих політичних одиниць, різних мовних співтовариств та різних релігій.

Отже, кожна така кантональна громада дістала змогу існувати і розвиватися згідно з власною культурою,

історією, мовою та релігією. Громада стикалася з правовою культурою своїх сусідів, а водночас виробляла свої власні уявлення про державу, закон та демократію і навіть власні відносини держави і церкви. Народи кантонів зберегли власне розуміння кантональної державності і законності та кантональне і муніципальне громадянство. Кожен швейцарець дотепер має потрійне громадянство: муніципальне, кантональне і, врешті-решт, федеральне.

До кінця XIX століття конфлікти відбувалися частіше на релігійному ґрунті між протестантами (55%) та католиками (44%), ніж на культурно-мовному. Становище суттєво змінилося у XX столітті. Нині релігія вже не є джерелом конфліктів, а значно важливішим виглядає мовне питання. Низка прийнятих на всенародних референдумах демократичних рішень свідчать про те, що різні мовні групи демонструють суттєво відмінні позиції щодо зовнішньої політики, процесу європейської інтеграції, соціального забезпечення та навколишнього середовища. Якщо в майбутньому розбіжності між мовними співтовариствами будуть збільшуватись, можна очікувати суттєвих конфліктів [7].

Напруженість, що виникла у відносинах між різними мовними спільнотами, протягом минулого століття була врахована у новій редакції Конституції 1999 року, в якій підкреслюється, що Федерація несе відповідальність за зміцнення миру та розуміння між різними мовними спільнотами. І так само декларує усі чотири мови, а саме: німецьку (63,7%), французьку (19,2%), італійську (7,6%) та ретороманську (0,6%) державними мовами (ст. 4). Три головні мови – німецька, французька та італійська – юридично перебувають у рівному становищі. Що ж до ретороманської, то конституція гарантує громадянам, що її вживають, підтримку офіційних контактів з федеральною адміністрацією рідною мовою. Три інші державні мови є юридично рівними, що закріплено в Конституції і має велике практичне значення. Наприклад, усі державні рішення, законопроекти, законодавчі акти та постанови складаються одночасно трьома мовами. Вони мають законну силу лише у тому разі, якщо оприлюднюються одразу

трьома державними мовами. В цьому випадку немає пріоритетної мови, кожна має рівний первісний статус. Якщо виникають суперечності, суддя вирішує на користь найбільш розумного тлумачення, незважаючи на мову, якою було підготовлено законопроект.

Діалекти, на яких говорять в німецькомовній Швейцарії, суттєво відрізняються від німецької літературної мови. Мешканці німецькомовних кантонів говорять швейцарською німецькою (Schweizerdeutsch), що має декілька місцевих діалектів: бернський, базельський, цюріхський, валійський і т. ін. Цей перелік можна продовжувати, зважаючи на велику кількість кантональних та регіональних діалектів і говірок. Швейцарці, що користуються місцевим діалектом, здебільшого розуміють швейцарські діалекти інших регіонів. В усякому разі, швейцарці в змозі зрозуміти загальний зміст того, про що йдеться. Найбільш складним для розуміння вважається валійський діалект.. Проведене у в 2002 році опитування виявило, що 27% населення країни віддають перевагу бернському, 20% – валійському і лише 10% цюріхському діалектові.

У німецькомовній Швейцарії письмовою мовою є німецька літературна (нормативна). Власне кажучи, це перша іноземна мова, яку діти починають вчити в школі. Уся преса та більшість книжок друкуються німецькою нормативною мовою і лише деякі швейцарські автори друкують свої твори місцевими діалектами. На жаль, і дотепер не існує єдиних правил правопису для діалектів. Підґрунтям цьому є велике розмаїття та інколи суттєві відмінності діалектів один від одного. Люди, які володіють німецькою мовою, важко розуміють швейцарський діалект, в першу чергу, через вимову, але й граматику та словниковий запас значно відрізняються від німецької літературної мови. Ось що з цього приводу говорив відомий швейцарський письменник Ф. Дюрренматт: «Я розмовляю бернським діалектом, а пишу нормативною німецькою мовою. Я постійно змушений відкидати у свідомості рідну мову, якою розмовляю, та навертатися до чужої мені мови, якою не можу говорити. Є критики, які дорікають мені, що у моїй німецькій відчувається берн-

ський діалект. Я згідний, що відчувається. Я пишу тією німецькою, яка накладалася на мій, уже з дитинства сформований рідний діалект» [8].

Етнічна та культурна різноманітність, комплексність та мультикультуралізм швейцарського суспільства часто формувалися під час жорстоких релігійних війн та ідеологічних протиріч, що ставили під загрозу цілісність країни, яка і дотепер залишається неоднорідною нацією з великою ймовірністю виникнення конфліктів. Разом тим, сьогодні усі в державі, мабуть, згодні з тим, що інтереси меншості повинні забезпечуватися не з допомогою сили, а мирним політичним шляхом.

Які ж причини, на думку швейцарських дослідників, примушують відмінні між собою спільноти відмовитися від застосування сили і перейти переважно до процедур мирного прийняття рішень? Головна причина, як вважають, – це легітимність єдності нації: оскільки нація є етнічно неоднорідною, єдиний фактор, який справді об'єднує країну, – це тверда віра абсолютної більшості громадян в одні й ті самі політичні цінності; швейцарці прийняли правила політичної гри, згідно з якими до демократії веде солідарність на місцевому та федеральному рівнях. Головний виклик швейцарському федералізму полягає в мультикультуралізмі нації, який склався не внаслідок імміграції громадян, як, наприклад, у США, Канаді або Австралії, а навпаки, сягає своїм корінням у давню історію спільнот, які споконвіку жили в Швейцарії.

Цілком можливо, що традиційні політичні процедури та інститути – такі, як пряма демократія, федералізм і місцеве самоврядування настільки глибоко вкорінилися, що перетворили культурно неоднорідне суспільство на політично гомогенний народ. Цілком можливо, що саме федералізм як спільне урядування різних культур і сильне самоврядування й автономія кантонів та муніципалітетів був і залишається найважливішим інтегруючим фактором, що об'єднує швейцарське суспільство, яке завдяки згаданим цінностям досі не розкололось на мовні і релігійні громади.

За існуючу різноманітність та фінансову незалежність швейцарські кантони та муніципалітети платять економічною нерівністю між ними, оскільки зрівнялівка означала би централізацію, яка, у свою чергу, знищила б різноманітність. У державі з неоднорідним суспільством солідарність є проблемою не лише окремих особистостей, але й різних культурних спільнот чи релігійних конфесій. Таким чином, солідарність як головний елемент, що тримає разом потенційно суперечливе швейцарське суспільство, повинно забезпечувати рівні можливості не лише для особистості, але й для будь-якої спільноти. Мабуть, саме тому як попередня, так і остання редакція конституції країни не містить жодних положень, які гарантували рівні можливості окремим особистостям або рівні умови життя усьому населенню.

Якщо особи, що належать до ретороманської меншини, матимуть лише рівні права, вони завжди вважатимуть себе громадянами другого сорту, оскільки в суспільстві повного рівноправ'я вони залишатимуться крихітною меншиною, дискримінованою з боку держави, тоді як кожний романо-мовний громадянин повинен мати таку саму значимість в суспільстві як частина своєї спільноти, як і швейцарці, що належать до німецькомовної більшості. Пошук рівноваги між рівними особистими правами людини та правом бути рівним, зберігаючи належність до відповідної меншини, постійно ведеться у швейцарському суспільстві за повного розуміння складності цього завдання, яке навряд чи зможе бути колись розв'язаним вичерпно.

Учасники 3-ї Національної конференції з питань федералізму, яка відбулась у травні 2011 року в італомовному кантоні Тічіно, загалом дійшли висновку про необхідність діалогу між трьома великими культурами, що впливають на Швейцарію, – німецької, французької та італійської, – оскільки культурна автономія кантонів веде, на їхню думку, до зміцнення «провінційної містечковості» [9].

Загалом, на думку швейцарських функціонерів, питання багатомовності на федеральному рівні полягає в тому, що, з одного боку, ця проблема дедалі жорсткіше регулюється на держаному рівні за допомогою приписів та

підзаконних актів, а з другого, спостерігається падіння інтересу населення до питання багатомовності [10].

Розглядаючи практику представництва меншин в державних органах, слід відзначити, що в Швейцарії меншини не захищені напряму спеціальними законодавчими актами. Представництво меншин у законодавчому органі федерації забезпечується в межах звичайних демократичних процедур, оскільки майже всі меншини в кантонах є добре організованими соціальними групами [11].

Швейцарія та ЄС. Перші угоди в рамках цієї співдружності Швейцарія підписала лише у 1972 році, створивши, таким чином, сприятливу і міцну основу для реалізації чотирьох основних принципів: свободи руху товарів і капіталів, взаємного надання послуг та міграції робочої сили. 21 червня 1999 року урядом країни було підписано двосторонні секторні угоди з Євросоюзом, які налічували сім торговельно-економічних пунктів. Усі підписані угоди забезпечили країні три чверті переваг, якими володіють держави-члени ЄС, але не змусили їх до відповідних поступок (скасування банківської таємниці, вільний рух робочої сили, транзит вантажівок через територію країни). При цьому відсутній будь-який збиток державному суверенітету. Всі чотири політичні партії, що входять до Федеральної Ради, а також основні фінансово-промислові та профспілкові об'єднання підтримали вищезгадані угоди.

Майже через два десятиліття після підписання першої угоди (у березні 2001 року) в країні було проведено всенародний плебісцит щодо доцільності початку переговорів про умови вступу країни до Євросоюзу. Проти проголосувало 50,4% населення. На кантональному рівні проти включення країни в європейську інтеграцію висловлювалися 16 з 26 кантонів. В основі такого неприйняття ЄС лежало побоювання можливої втрати державного суверенітету, неминучих поступок з транзиту європейських вантажівок через країну, а головне – необмеженої свободи для переміщення іноземної робочої сили. Позначилося цілком певне розмежування між окремими групами кантонів. Німецькомовне населення виступило в основному проти, франкомовне – за приєднання до ЄС.

Здобувши переконливу перемогу, противники вступу до Євросоюзу оперували вельми зрозумілими і не менш переконливими аргументами. На їхню думку, така маленька країна, яка свято береже свої споконвічні традиції, просто-таки «розчиниться у хвилях усіх цих загальноєвропейських зобов'язань, директив, стандартів та правил, що вирівнюють усі країни-учасниці «під один гребінець». До того ж жодним чином не покращиться становище швейцарського народу в цілому, оскільки щорічно доведеться вносити у загальноєвропейську казну до 5 млрд доларів членського внеску, нічого не отримуючи натомість [12].

У цій ситуації Федеральна Рада зайняла помірковану проміжну позицію, згідно з якою Швейцарія безперечно приєднається колись до ЄС, але це питання не сьогодні, а майбутнього і порушувати його поки що не слід. На думку швейцарських аналітиків, якби Федеральна Рада вирішила сьогодні винести на всенародний референдум питання про приєднання країн до ЄС, таке рішення було б рівнозначно самогубству, оскільки громадяни скоріш за все проголосували б позитивно.

Загалом, нові глобалізаційні виклики та майбутні нові хвилі міграції з країн – нових членів ЄС та інших регіонів світу примушують швейцарців серйозно замислитись над тим, що кількість населення в країні вже практично досягла 8 мільйонів, а через 20 років, за оцінками фахівців, їх буде вже 11 мільйонів чоловік. Такі прогнози примушують розробляти нову стратегію житлового будівництва, оновлення інфраструктури в містах і селах. Зростають побоювання, чи не доведеться усім громадянам Конфедерації невдовзі переселитися у багатоповерхівки і чи вистачить корінним мешканцям місця на швейцарських пляжах, які вже часто-густо окупували іноземці [13].

Висновки З точки зору використання швейцарського досвіду в контексті державотворення та розбудови української держави викладений матеріал дає змогу зазначити наступне.

1. Швейцарська модель федералізму дуже обережно і з великими застереженнями може бути використана в

українських реаліях. І це не лише тому, що швейцарський федералізм, за словами швейцарських дипломатів, – це «товар не експортний». Не менш важливим уявляється те, що маленька високотехнологічна і добре соціально захищена Швейцарія в оточенні високорозвинених європейських країн за будь-якої політичної моделі могла б досягти добробуту і процвітання. Тоді як для відносно великої за територією та населенням і, в принципі, унітарної держави Україні більш корисним було б вивчення досвіду таких приблизно рівних їй за масштабами федеративних утворень, як РФ, США або Канада, з усіма їх перевагами та недоліками.

2. Значно привабливішим та перспективнішим виглядає для України використання елементів швейцарської моделі місцевого самоврядування стосовно перерозподілу бюджетних коштів та механізмів прийняття рішень щодо їхнього використання. Те саме стосується і швейцарського досвіду в сфері функціонування багатомовності або формування культурної чи конфесійної різноманітності. При цьому слід пам'ятати про потенційну «вибухонебезпечність» мовного чи релігійного питань, а також враховувати, що за наявну різноманітність та фінансову незалежність швейцарські кантони та муніципалітети платять економічною нерівністю між ними, оскільки зрівнялівка означала би ту саму надмірну централізацію, якої хотілося уникнути.

3. Що ж до швейцарського досвіду стосунків з Євросоюзом, то він може бути повністю врахованим і вже використовується Україною для розвитку стосунків з ЄС як взірець ефективного дотримання власних інтересів у стосунках з міжнародною організацією.

1. Див.: Bundevefassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft vom 18.April.1999 (Stand am 9.Marz 2012) // <http://www.admin.ch/ch/d/sr/1/101.de.pdf>

2. Див.: Фляйнер Т. Швейцария: конституция федерального государства и кантонов. / Казанский центр федерализма и публичной политики, 2006 // <http://www.kazanfed.ru/publications/kazanfederalist/n4/stat7/>

3. Фляйнер Т. Швейцария: конституция федерального государства...

4. Фляйнер Т. Швейцария: конституция федерального государства...

5. Див.: Громадське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення тенденції розвитку.// За ред. Ф.М.Рудича. К.: Парламентське видавництво, 2006. – С.348–362.

6. Клепитцкая Т.А. Конституционные основы федерализма в США и Швейцарии. МГЮА – М.: 1977. – С.8–10.

7. Див.: Фляйнер Т. Швейцария: солидарность, этническое и культурное многообразие 2008 // <http://www.kazanfed.ru/actions/konfer2/dokl1/>

8. Цит. за: Государственные языки Швейцарии // http://www.swissworld.org/ru/naselenie/jazyk/shveicarsko_nemeckii_dialekt/.

9. Див.: Швейцарский федерализм – настоящее и будущее // <http://swiss-ce.rsuh.ru/news.html?id=1408523>

10. Див.: Saurer A. Es ist mühsam, ständig aufs Hochdeutsche zu pochen. – Berner Zeitung – 2012 – 19 November // <http://www.bernerzeitung.ch/schweiz/>

11. Авраменко С.Л. Швейцарский федерализм : Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московский государственный институт международных отношений. – М., 2002 – С.25.

12. Див.: Юданов Ю. Швейцария и Евросоюз: трудные поиски партнёрства //Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 2.

13. Див.: Capodici V. Die Schweiz erträgt durchaus zehn Millionen Einwohner. – Tagesanzeiger. – 2012 – 10 August // <http://www.tagesanzeiger.ch/schweiz/standard/Die-Schweiz-ertraegt-durchaus-zehn-Millionen-Einwohner/story/29453122>.